

رای وحدت رویه و تفاوت آن‌ها با یکدیگر

در علم حقوق، منابعی که می‌توان از آن‌ها قواعد و اصول حقوقی را استخراج کرد تا منشأ و مستند صدور آرای محاکم قرار بگیرند، عبارت اند از قانون، عرف و رویه قضایی.

در علم حقوق، منابعی که می‌توان از آن‌ها قواعد و اصول حقوقی را استخراج کرد تا منشأ و مستند صدور آرای محاکم قرار بگیرند، عبارت اند از قانون، عرف و رویه قضایی.

به گزارش «تابناک» به طور کلی زمانی که برای امری در عرف و قانون حکمی ذکر نشده باشد در این مواقع قضات و محاکم قضایی باید با ابتکار عمل حکم جدید صادر کنند یا آرای مکرر صادر شده در مورد یک مسئله مشابه را مرجع قرار دهند.

در این نوشته در مورد مفهوم رای وحدت رویه، رای اصراری و تفاوت و جایگاه آن‌ها در نظام های حقوقی صحبت خواهیم کرد.

قانون: در جهت انتظام بخشیدن به جامعه و روابط بین اشخاص، قوانین و مقرراتی از سوی سازمان های صلاحیت دار دولتی یا خصوصی وضع می‌گردد؛ مانند قانون ثبت، قانون شهرداری، آیین نامه ها و بخش نامه ها. لیکن برخی قوانین با تشریفات پیش بینی شده در قانون اساسی از طریق همه پرسی به تصویب می‌رسند، مانند قانون مجازات اسلامی، قانون مدنی و...

عرف: گاهی قانون گذار صریحاً مفاهیمی را بیان نکرده است و آن‌ها را مستقیماً به عرف ارجاع می‌دهد. برای مثال در ماده ی ۲۲۰ قانون مدنی مقنن بیان می‌کند "عقود نه فقط متعاملین را به اجرای چیزی که در آن تصریح شده است ملزم می‌نماید بلکه متعاملین به کلیه ی نتایجی هم که به موجب عرف و عادت یا به موجب قانون از عقد حاصل می‌شود، ملزم هستند"

عرف را می‌توان این گونه تعریف کرد: قواعدی که از وقایع اجتماعی که به صورت تدریجی و خودبه خود بین همه ی مردم یا گروه خاصی برای مثال پزشکان، بنگاهداران و... به وجود می‌آید، استخراج می‌شود و الزام آور است. ممکن است در شهری هزینه ی انتقال سند مالکیت با خریدار باشد. حال اگر در قراردادی مسئولیت پرداخت هزینه ی انتقال ذکر نشده باشد، می‌توان خریدار را ملزم به پرداخت کرد. قابل ذکر است که مفاد قرارداد بر عرف و عادت بین مردم مقدم تر و الزام آورتر است.

رای وحدت رویه: هرگاه از شعب مختلف دیوان عالی کشور یا دادگاه‌ها نسبت به موارد مشابه، اعم از حقوقی، کیفری و امور حسبی، با استنباط متفاوت از قوانین، آراء مختلفی صادر شود، رئیس دیوان عالی کشور یا دادستان کل کشور، به هر طریق که آگاه شوند، مکلفند نظر هیات عمومی دیوان عالی کشور را به منظور ایجاد وحدت رویه درخواست کنند. هر یک از قضات شعب دیوان عالی کشور یا دادگاه‌ها یا دادستان‌ها یا وکلای دادگستری نیز می‌توانند با ذکر دلیل از طریق رئیس دیوان عالی کشور یا دادستان کل کشور، نظر هیات عمومی را درباره موضوع درخواست کنند. هیات عمومی دیوان عالی کشور به ریاست رئیس دیوان عالی یا معاون وی و با حضور دادستان کل کشور یا نماینده او و حداقل سه چهارم رؤسا و مستشاران و اعضای معاون تمام شعب تشکیل می‌شود تا موضوع مورد اختلاف را بررسی و نسبت به آن اتخاذ تصمیم کنند. رای اکثریت در موارد مشابه برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاه‌ها و سایر مراجع، اعم از قضایی و غیر آن لازم الاتباع است؛ اما نسبت به رای قطعی شده بی اثر است. در صورتی که رای، اجراء نشده یا در حال اجراء باشد و مطابق رای وحدت رویه هیات عمومی دیوان عالی کشور، عمل انتسابی جرم شناخته نشود یا رای به جهاتی مساعد به حال محکوم علیه باشد، رای هیات عمومی نسبت به آراء مذکور قابل تسری است و مطابق مقررات قانون مجازات اسلامی عمل می‌شود.

رای اصراری: مرجع رسیدگی پس از نقض رای در دیوان عالی کشور به شرح زیر اقدام می‌کند: الف: در صورت نقض رای به علت ناقص بودن تحقیقات، باید تحقیقات مورد نظر دیوان عالی کشور را انجام دهد و سپس مبادرت به صدور رای کند. ب: در صورت نقض قرار و ضرورت رسیدگی ماهوی، باید از نظر دیوان عالی کشور متابعت نماید و در ماهیت، رسیدگی و انشای حکم کند، مگر آنکه پس از نقض، جهت تازه ای برای صدور قرار حادث شود. پ: در صورت نقض حکم در غیر موارد

مذکور، دادگاه می تواند بر مفاد رای دادگاه قبلی اصرار کند. چنانچه این حکم مورد فرجام خواهی واقع شود و شعبه دیوان عالی کشور پس از بررسی، استدلال دادگاه را بپذیرد، حکم را ابرام می کند و در غیر این صورت، پرونده در هیات عمومی شعب کیفری مطرح می شود. هرگاه نظر دادگاه صادرکننده رای مورد تایید قرار گیرد، رای ابرام می شود و در صورتی که نظر شعبه دیوان عالی کشور را تایید کند، حکم صادره نقض و پرونده به شعبه دیگر دادگاه ارجاع می شود. دادگاه مزبور بر اساس استدلال هیات عمومی دیوان عالی کشور، حکم صادر می کند. این حکم قطعی و غیر قابل فرجام است. در صورتی که هیات عمومی پرونده را به علت نقص تحقیقات قابل رسیدگی نداند با ذکر موارد نقص، پرونده را به شعبه دیوان عالی کشور اعاده می نماید و شعبه دیوان عالی کشور پرونده را برای رسیدگی مجدد به دادگاه صادر کننده رای ارجاع می دهد.

تفاوت رای وحدت رویه و رای اصراری: رای وحدت رویه ناظر به حکم یا قرار می باشد، ولی رای اصراری فقط ناظر به حکم است. جلسه برای صدور رای وحدت رویه با حضور حداقل سه چهارم رؤسا و مستشاران و اعضای معاون تمام شعب حقوقی و کیفری تشکیل می شود، ولی جلسه برای صدور رای اصراری با حضور حداقل سه چهارم روسا و مستشاران شعب حقوقی یا کیفری تشکیل می گردد.

رای اصراری جنبه ارشادی دارد و بر همه قضات الزام آور نیست و فقط بر شعبه اصرار کننده الزام آور است، ولی رای وحدت رویه برای همه قضات و محاکم قضایی الزام آور است.

رای اصراری وقتی شعبه هم عرض دوم به رای شعبه بدوی اصرار کند و پس از تایید دیوان عالی کشور بدست می آید، ولی رای وحدت رویه پس از صدور آراء مختلف دادگاه نسبت به موضوع مشابه بدست می آید و بنوعی رای اصراری در نتیجه بررسی یک رای صادره از یک شعبه بدست می آید، ولی رای وحدت رویه در نتیجه بررسی آراء مختلف صادره از شعب بدست می آید.

رای اصراری در نتیجه درخواست شعبه دیوان از رئیس دیوان عالی کشور است، ولی رای وحدت رویه پس از آگاهی رئیس دیوان عالی کشور یا دادستان کل کشور از صدور آراء مختلف نسبت به موضوع مشابه بدست می آید و همچنین هر یک از قضات شعبات دیوان عالی کشور، دادگاه ها یا دادستان ها یا وکلای دادگستری نیز می توانند در صورت آگاهی از صدور آراء مختلف نسبت به موضوع مشابه با ذکر دلیل از طریق رئیس دیوان عالی کشور یا دادستان کل کشور، نظر هیات عمومی را درباره موضوع درخواست کنند.